

Людмила Стрижак

ДУХОВНО–КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ОСЕРЕДДЯ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Вища освіта у сучасному суспільстві є одним із основних чинників, завдяки якому людина постає головним об'єктом інформаційного середовища, який здатний приймати і передавати інформацію, а також суб'єктом соціокультурного простору, носієм можливостей смислового і морального впорядкування світу. «Освіта – це модернізаційне ядро сучасного суспільства, основний чинник його мобільності та пластичності» [1, с. 2], у зв'язку з цим, як фактор введення людини в невпорядковане середовище інформаційної цивілізації, вища освіта набуває особливого значення в сучасному світі. Як один із чинників формування культури життєтворчості особистості саме вона формує в людині прагнення до актив-

ного, перетворюючого ставлення до неупорядкованого смислом і мораллю зовнішнього середовища.

У такому ракурсі вища освіта розглядається як «відносно самостійна система, завданням якої є формування членів суспільства, які орієнтовані на оволодіння певними знаннями, вміннями, навичками, нормами поведінки та моральними цінностями» [3, с. 1]. Головним здобутком вдало побудованої системи освіти, в якому активно застосовуються особистісно-орієнтовані, інноваційно-гуманістичні, суб'єкт-суб'єктні принципи і методи роботи є спрямованість людини, її духовно-вольове прагнення до оволодіння оціночними характеристиками і смислами соціокультурного середовища, що є основним підґрунтям культури життєтворчості особистості.

Наразі актуальною постає проблема вивчення стану та розвитку культурного середовища у вищому навчальному закладі та його впливу на стиль і спосіб життя студентів. Дослідження феномена культурного середовища вищого навчального закладу надає змогу вивчати дану проблему комплексно, а також виділити в межах вищого навчального закладу окремі зони з різними рівнями розвиненості.

Серед найвпливовіших факторів формування життєтворчості особистості є освіта, соціокультурне середовище, засоби масової інформації, виховання й самовиховання.

До теми життєтворчості особистості зверталися такі відомі дослідники: Н. Ануфрієва, І. Бех, Н. Богданова, О. Донченко, І. Єрмаков, В. Назаренко, Г. Несен, Л. Сохань, Т. Титаренко, В. Тихонович, В. Шинкарчук, М. Шульга.

Також теоретичні аспекти культурного розвитку і культури особистості частково розкрито в роботах Ю. Афанасьєва, І. Зязюна, Н. Крилової, В. Кудіна, В. Суханцевої, Р. Тельчарової, А. Щерби. Окремі сторони культурного розвитку студентської молоді в процесі професійної освіти проаналізовано в роботах Б. Бриліна, В. Дряпіки, Л. Коваль, Л. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щоколової, де ґрунтовного опрацювання дістали проблеми формування духовного потенціалу студентів, формуванню естетичних ідеалів, естетичного сприймання майбутніх фахівців.

Мета статті полягає у з'ясуванні засобів створення духовно-культурного середовища вищого навчального закладу з метою формування життєвої активності особистості.

Життєтворча активність особистості визначає характер спілкування, діяльності поведінки і відносин людини і визначається у науково-педагогічній літературі як вищий прояв сутнісних сил, життєвого та творчого потенціалу особистості; духовно-практична діяльність людини, спрямована на свідоме, самостійне й творче та здійснення власного життя як індивідуально-особистісного життєвого проекту. Життєтворчість передбачає свідоме й цілеспрямоване ставлення до головних вузлових життєвих проблем, характерних для кожного етапу життєвого шляху особистості [2, с. 395]. При цьому активність виступає дієвим показником ставлення людини до світу і самої себе. Вона розглядається соціолого-педагогічною наукою як діяльне ставлення особистості до світу, здатність створювати суспільно значущі перетворення матеріальної і духовної сфер на основі засвоєння історичного досвіду людства; реалізація у творчій діяльності, вольових

актах, спілкуванні. Активність особистості формується під впливом навколишньої дійсності й виховання [4, с. 79].

В. М. Ямницький виокремлює категорію «життєтворча активність особистості», через яку здійснюється взаємозв'язок між процесами адаптації і творчості на рівні самореалізації як кінцевої мети адаптаційних процесів, та творчості як інтегральної характеристики життєвої активності. Провідними типами активності, за дослідженнями вченого, є адаптивна, творча, пізнавальна й суб'єктна. Життєтворча активність розглядається як активність суб'єкта життєтворчості, який свідомо реалізує цільовий чи смисловий аспект цілісного буття відповідно до власного творчого задуму [5, с. 237].

Первинний досвід життєтворчості людина отримує в сім'ї, школі та університеті, які мають фундаментальне світоглядно-ціннісне і виховне значення у формуванні особистості людини, де вона під впливом авторитетних прикладів поведінки і думки набуває уявлень про світ, які визначають її ціннісні орієнтири і життєтворчі можливості

Університет як вищий навчальний заклад є духовно-культурним середовищем де формується особистість студента.

Духовність розглядаємо як якісну характеристику свідомості і самосвідомості, яка відображає цілісність і гармонію її внутрішнього світу, можливість виходити за межі себе і гармонізувати свої відносини з оточуючим середовищем. Також це вміння бути добрим, милосердним, морально урівноваженим, культурним, вміння прощати.

Аналіз наукових джерел дозволяє виділити специфічні особливості духовно-культурного середовища університету:

1) високий рівень освіти і культури суб'єктів навчально-виховного процесу університету (цінність вищої освіти, як соціального інституту, визначається її людино- і культуротворчою спрямованістю, стратегічною важливістю для сталого розвитку суспільства, забезпеченню прогресу його складових. Вища освіта пройшла 900-літній шлях розвитку від появи першого університету до масштабної університетської освіти, що засвідчує її цінність. Також це поняття характеризує розвиток особистості у системі неперервної освіти за якісними ознаками – це насамперед творча самореалізація особистості, духовно-інтелектуальне і професійне зростання, освіченість. Культурне середовище вищого навчального закладу багато у чому залежить від уставленого культурного середовища регіону – тієї конкретної атмосфери та умов, які сприяють або перешкоджають розвитку культурних середовищ освітніх систем. Поліфункціональність вищого навчального закладу зумовлює різноманітність його культурного середовища);

2) унікальні умови розташування, визнання пам'ятками культури (велика кількість університетів світу і України являють собою величезну культурно-духовну спадщину. Так, серед них можна виокремити Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича — один із найстаріших і найкрасивіших класичних університетів. Він пройшов складний шлях існування й розвитку, став значним осередком освіти, науки, культури Буковинського краю і всього західного регіону України. Звернемо увагу і на Національний університет «Києво-Могилянська академія», заснований 1615 року. Висока місія та роль

Киево-Могилянської академії як фортеці української духовності та європейської освіти ґрунтувалися передусім на започаткуванні європейських програм освіти, залучення латинської вченості, та синтезі західноєвропейських та східнослов'янських культур. Професори а потім вихованці академії органічно поєднували проповідь християнської мудрості з пропагандою науки та культом книги як джерела духовності і просвіти. У духовній та просвітницькій діяльності Києво-Могилянській академії вагоме місце займає філософія серця з ідеєю внутрішньої людини. Яскравим виразником цієї традиції став Г. Сковорода. Чільне місце серед ВНЗ України посідає і Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка засновано як учительський інститут Імператорським Указом від 1 липня 1914 року. Він є одним із найстаріших педагогічних вищих навчальних закладів України, славний своїми освітньо-виховними традиціями. Короленківці пишуться тим, що духовну ауру закладу творили видатні вчені й викладачі: основоположник національної української педагогіки Г. Ващенко, історики Д. Багалій, І. Рибаків та Н. Мірза-Авакянц, філологи й етнографи М. Сумцов, В. Щепотьєв, І. Майфет, математик В. Воропай, фізик А. Победоносцев, композитор і диригент М. Верховинець, видатні педагоги А. Макаренко та В. Сухомлинський, учені М. Остроградський та Ю. Кондратюк);

3) побудова навчально-виховного процесу в університеті на засадах студентоцентризму, високого професіоналізму професорсько-викладацького складу, співробітництва і співтворчості у взаємодії.

Таким чином, високий рівень освіти і культури суб'єктів навчально-виховного процесу університету, унікальні умови розташування, побудова навчально-виховного процесу в університеті на засадах студентоцентризму визначаються нами як специфічні особливості духовно-культурного середовища університету, які визначають життєтворчу активність особистості.

Список використаної літератури

1. Богданова Н. Основні фактори формування культури життєтворчості [Електронний ресурс] / Н. Богданова. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/475> (дата звернення 20.10.2016 р.).

2. Мурашкіна О. В. Модель школи життєвої компетентності / О. В. Мурашкіна // Моделі компетентного випускника 12-річної школи: сутність, пріоритети, пошук відповідей на виклики ХХІ століття : Матер. всеукр. наук.-пошук. конф. 16-17 трав. 2007 р. – Т. 1. – Київ-Донецьк : Акад. пед. наук Укр., ін-т педагогіки АПН Укр. – 2007. – С. 393–398.

3. Побережна Л. Культурне середовище вищого навчального закладу як простір формування стилю і способу життя студентів [Електронний ресурс] / Л. Побережна – Режим доступу : http://novyn.kpi.ua/2007-3-2/20_Poberegna.pdf (дата звернення 20.10.2016 р.).

4. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. Посібник / Ред. Рада: В. М. Доній (голова), Г. М. Несен (заст. голови), Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков (наук. ред.) та ін. – К., 1996. – 792 с.

5. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В. В. Радула. – К.: «ЕксОб», 2004. – 304 с.